

Литинская Н., асп.,
Институт филологии КНУ им. Т.Шевченко

**ВЕРБАЛИЗАЦИЯ ДОМИНАНТНЫХ ЧЕРТ
ИТАЛЬЯНСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРА**

Статья посвящена анализу некоторых трактовок понятия "национального характера" в современной лингвистике, исследованию доминантных черт итальянского национального характера, объективированных лексемами arte d'arrangiarsi, dolce far niente и furbizia, проведению компонентного анализа, позволяющего выделить главные когнитивные признаки номинаций, которые репрезентируют этнические характеристики представителей итальянской лингвокультуры.

Ключевые слова: национальный характер, лингвокультура, стереотип.

Litynska N., postgraduate student
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

**VERBALIZATION OF PREDOMINANT FEATURES
OF THE ITALIAN NATIONAL CHARACTER**

The article deals with the analysis of some interpretations of the notion of "national character" in the modern linguistics, the predominant features of the Italian national character expressed by the lexemes arte d'arrangiarsi, dolce far niente and furbizia are investigated. The main cognitive features of the names that represent ethnic characteristics of the members of the Italian linguistic culture are identified by means of the component analysis.

Key words: national character, linguistic culture, stereotype.

УДК 811.161.2'28(=11):811.161.2'27

Лопушанський В.М., к.психол.н., доц.,
Пиц Т.Б., к.філол.н., доц.,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

**НІМЕЦЬКІ ЛЕКСИЧНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У
БОЙКІВСЬКОМУ ГОВОРІ: КІЛЬКІСНИЙ,
ТЕМАТИЧНИЙ І СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Статтю присвячено проблемі дослідження німецьких лексичних одиниць у бойківському говорі. Розглядаються сфери використання

німецьких запозичень, а також проводиться соціолінгвістичне порівняння між інішомовними словами, що є відомими міській і сільській молоді та їхнім прабатькам.

Ключові слова: *бойківський говір, запозичення, міжмовні контакти, діалектологія, соціолінгвістика.*

Дослідження німецьких запозичених слів уже проводилося у різних говорах українського південно-західного наріччя: буковинському – З. Савченко, І. Яцюк, О. Огуй, Г. Сенік; закарпатському – О. Гвоздяк, Г. Меліка, О. Майор; гуцульському – Х. Вільперт та інші [Лопушанський, Пиц 2011, 8]. Перший опис і аналіз німецьких запозичень у бойківському говорі здійснив М. Онишкевич у 1970 р. ще до укладення ним словника бойківських говірок. У статті "Германізми в бойківському діалекті" він поділив усі слова німецького походження на дві групи: 1) військові германізми (81); 2) побутові германізми (122) [Онишкевич 1970]. Однак, цей поділ запозиченої з німецької мови лексики є дуже загальним і потребує точнішої тематичної деталізації. Також виникають сумніви щодо кількісного представлення німецьких лексичних запозичень у бойківському діалекті і щодо того, чи усі запозичення, що поширилися в українській мові, є німецького походження. І найголовніше, чи однаково вживаними є німецькі слова серед різних поколінь бойків? Усе це становить актуальність нашого дослідження.

Мета публікації – поділити німецькі запозичення, що зустрічаються у бойківському говорі, на тематичні групи; відділити слова німецького походження від тих, що поширилися в українській мові через німецьку мову; з'ясувати, які запозичення є відомими сучасній сільській та міській молоді, а також найстаршому поколінню.

Для визначення сфер використання німецьких запозичених слів у бойківському говорі використовуємо нашу публікацію "Німецькомовні лексичні запозичення у південно-західних говорах України" [Лопушанський, Пиц 2011]. Тут на основі діалектних словників української мови та публікацій, присвячених дослідженню німецьких лексичних елементів в українській мові, ми виділили 954 запозичених з німецької мови слова та 259 запозичених через неї і зазначили територію їхнього поширення: бойківський, буковинський, волинський, лемківський, надністрянський говори. Частково розглядається також

закарпатський говір. Для збору матеріалу бойківського говору використано "Словник бойківських говірок" М. Онишкевича [Онишкевич 1984].

Загалом 318 слів німецького походження мають позначку, що вони зустрічаються у бойківському говорі та охоплюють такі тематичні групи:

Військова справа (62): *абрихтірка* "початкова військова підготовка перед службою в армії і в перші дні служби" (нвн. abrichten "муштрувати"), *беобáхтер* "спостерігач" (нвн. Beobachter "тс"), *брóцак (брúцак)* "наплічник" (нвн. Brotsack "мішок на хліб"), *гантáк! (еб-тэх!)* "струнко!" (нвн. Habt Acht! "тс"), *гвер* "гвинтівка, кріс" (нвн. Gewehr), *дикувáтися* "ховатися" (нвн. sich decken "тс"), *лю́фа* "дуло стрілецької зброї" (нвн. Lauf "тс"), *мельдúнок* "донесення, повідомлення, рапорт" (нвн. Meldung "тс"), *нарокувáти* "вступити на військову службу, стати солдатом" (нвн. eingücken), *ра́йтки* "галіфе" (нвн. Reithose "тс"), *рихтáй* "1. Направо; 2. Військова дисципліна" (нвн. richtet euch! "рівняйсь"), *фэ́нріх* "прапорщик" з нвн. Fähnrich, *ферфля́ша* "манірка, баклага, банка" (нвн. Feldflasche "тс"), *шáнець (шанц)* "військова траншея, окоп, рів" (нвн. Schanze "тс") та ін.

Будівництво (36): *банті́на* "середні поперечки на кроквах" (свн. bant – поперечка, перекладаина), *тра́гар(ь) (гра́гарь, гре́гарь, дра́гарь, кра́гар)* "поздовжня балка в хаті, яка підтримує стелю; сволок" (нвн. Träger "опорна балка"), *дилі́на (диль)* "1. Мостина; 2. Груба жердина (свн. dil(le) "довга вузька дошка"), *ла́та* "рейка на кроквах, на яку кладуть черепицю" (свн. latte "дошка, брус"), *ліга́рь, ле́гарь* "1. Сволок; 2. Зрубане дерево, що довго лежить в лісі; колода; 3. Брус на мості; 4. Довгий брус, переважно як підклад під підлогу, дрова, колоду, тощо" (свн. lëger "балка, яка підкладається під бочки з вином"), *трам* "1. Підвалина, сволок; 2. Колода (австр. Tram "колода, балка, брус"), *це́мбрі́на (це́мбрі́ні, ци́брі́на)* "1. Будівельне дерево; 2. Дерев'яна будівля" (свн. zimber "будівельне дерево; дім; квартира") та ін.

Лісорубство і лісослав (21): *авф* "сигнал підняти вгору колоду або один з її кінців" (нвн. Auf! "вгору, догори!"), *кляу́с* "лісославна гребля" (нім. Klausе "гребля, ущелина"), *латра* "чотири кубічні метри дров", *півлатéрок* "1. Два кубічні метри дров; 2. Кубометр дров" (свн. lafter, lachter "сажень, міра довжини"), *ренті́ня* "довгі вузькі колоди на дні риз" (свн. gant

"край, зовнішнє обмеження площі"), *різи (рйізи)* "дерев'яний жолоб, яким спускають з гори колоди" (н. Riese "лісоспуск"), *сьніт, сніт* "1. Колода; 2. Надгнила колода; 3. В'язка дров", *фестметр* "кубометр" (нвн. Festmeter), *філюнок* (нвн. Fällung), *флісник* "плотар" (нвн. Flößer "плотар"), *ціхувати* "позначати дерево для вирубки" (свн. zích "доказ; позначка; вигляд"), *шляги* "тонкі колоди, призначені для сплаву" (нвн. Schlag "рубання лісу"), *шуба* "суньте! посувайте!" (нвн. Schub "поштовх") та ін.

Сільське господарство (19): *валець* "каток" (нвн. Walze "тс"), *вальцьовати* "притискати катком землю після боронування, коткувати" (нвн. walzen "вальцювати"), *граблі* "вила, якими відокремлюють зерно від соломи" (нвн. Gabel "вила"), *граца* "рало для міжрядного просапання, розпушування землі" (свн. kratze "скребачка"), *грис (гріс)* "висівки" (нвн. Grieß "зернисте мелене почищене збіжжя для страв"), *жубрувати (зюбрувати)* "молоти"; 2. Товкти в ступі ячмінь, пшеницю чи овес на крупу" (свн. sübern "чистити, звільняти від чогось) та ін. Як окрему підгрупу тут можна виділити одиниці виміру, що використовувалися у сільському господарстві: 1) мірами сипких тіл є *міця* "1. Чвертка; 2. Дві чвертки (близько 65 кг); 3. Два полумацьки (48–50 кг); 4. Сім полумацьків (приблизно 1 ц вівса)" і *полумацьок* "1. Міра ваги сипких тіл в 25 кг; 2. Дерев'яний посуд місткістю в 25 кг, яким міряють збіжжя, картоплю, сир тощо" (свн. matze, metze "давня міра об'єму рідких та сипучих тіл різної величини (особливо для збіжжя)"); 2) спеціальний посуд для овечого сиру місткістю 8 л називається *вівчий полумацьок*; 3) мірою збіжжя є *фаска* (25 кг), що з свн. vaz "бочка; посудина; ящик"; 4) площа землі: *морґ (морґі)* "0,56 га землі" (нвн. Morgen "0.25 га"); міра ваги – *лут* (свн. löt "міра ваги відлита з свинцю").

Супільні та політичні поняття (18): *басарунок* "винагорода за кривду, грошова компенсація за побої" (свн. baз "краще", свн. beззегунґе "поліпшення, покращення; виправлення"), *борк* "борг, кредит" (нвн. Borg "позика, борг"), *люфник* "той, хто відпочиває на свіжому повітрі, дачник; турист, курортник" (нвн. Luft "повітря"), *страф* "штраф" (свн. strafe), *урльоп* "відпустка" (нвн. Urlaub), *фанва* "прапор" (нвн. Fahne "прапор"), *шівтис* "сільський староста, солтис" (нвн. Schuldheiß "голова общини"), *итрєка (итрїка)* "залізнична колія" (нвн. Strecke "тс") та ін.

Столярство і теслярство (17): *барді́га* "сокира для тесання (свн. barte "широка сокира"), *геба́нок* (*гимба́нок*, *хіба́нок*) "великий рубанок, фуганок" (нвн. Nobelbank "стругальний станок, столярний верстат"), *ге́блук* (*гібель*) "рубанок" (нвн. Nobel "рубанок"), *гиблюва́ти* "обробляти дерево рубанком" (нвн. hobeln "тс"), *цаль*, що має також значення "міра товщини дощок – 1,6 см" (нвн. Zoll "застаріла міра довжини різної величини від 2,3 до 3 см"), *шліхтáк* "рубанок з одним лезом (для вирівнювання поверхні)" (нвн. Schlichthobel "шліфтик; фуганок"), *шпарува́ти* "рівно обтесувати колоди або дошки, щоб щільно прилягали між собою" (свн. spagge "жердина, балка" чи нвн. Spaggen "стропило"), *шпурге́бель* "шерхебель" (нвн. Spurhebel "тс") та ін.

Торгівля (16): *брифтáшка* (*бріфташка*) "гаманець" (нвн. Brieftasche – гаманець), *ге́ндель* "торгівля" (свн. handel "тс"), *гандля́р* (*гиндлярь*, *гендляр*) "торговець кіньми" (нвн. Händler "торговець"), *ярма́рок* "торг худобою, ярмарок" (нвн. Jahrmarkt "ярмарок") та ін. Велику підгрупу тут складають старі назви австрійських та німецьких грошових одиниць: *га́лярь* "грошова одиниця, монета" (свн. haller, heller "дрібна монета з міді або срібла"), *гра́йцарь* (*тра́йцарь*, *тре́йцар*) "австрійська розмінна монета, крейцер" (нвн. Kreuzer "крейцер (срібна монета 13–19 ст. поширена у Південній Німеччині, Австрії і Швейцарії"), *та́ляр* "долар" (рнвн. Taler "срібна монета"), *рі́нський* "австрійська грошова одиниця вартістю 2 корони" (монета чеканена над Рейном (Rhein, Ren, Ryn), двн. Rhīn), *шелюг* "дрібна монета" (свн. schillinc).

Ковальство (13): *гриф* (*тріф*, *греф*, *гриф*) "(на підкові) каптур, зачіпка" (нвн. Griff "ручка; рукоятка; держак"), *грифува́ти* "робити тупі шипи на підкові" (свн. grīfen "хапати, брати"), *друшля́к* "1. Пробійник; 2. Кожушок без рукавів (нвн. Durchschlag "пробійник"), *за́цгамер* "гладилка" (Setzhammer "тс"), *уфна́ль* "цвях, яким прибивають підкову до кінського копита, ухналь" (нвн. Hufnagel), *шлю́ф(к)а* "залізний обруч на кінцях орчика, штельваги" (свн. sloufe "петля") *шпи́ц* "1. Гострий шип підкови; 2. Гостре закінчення предметів; 3. Шпиль (нвн. Spitze "лезо, кінчик, шпиль; передня частина підшви"), *шті́ца* "1. Залізний прут, що з'єднує чепіги плуга; 2. Залізний прут, що з'єднує чепігу з гряділем або полицю з плугом; 3. Залізний прут у возі у формі трикутника, що підтримує передню ручицю на вертлюзі (нвн. Stütze "опора, підпора"), *штóля* "цвях, шип на підкові" (нвн. Stollen) та ін.

Одяг, взуття, аксесуари (11): *áнцук* "костюм" (нвн. Anzug "чоловічий костюм"), *кацаба́йка (кацаба́я)* "полотняна кофта" (нвн. Kutzboi "груба тканина і одяг з неї"), *криса́ня* "1. Солом'яний капелюх ручної роботи; 2. Чорний суконний капелюх" (свн., снн. kritz "риска, лінія"; або нвн. Kreis "коло, круг; округ, повіт"), *ле́йбік (ла́йбик, лі(й)бик, лейбе́к)* "жилетка з домашнього сукна" 2. Куртка з домашнього сукна; 3. Різновид сіряка (нвн. Leibchen "ліф, корсаж, корсет"), *ма́сьля* "галстук" (свн. masche "петля", нвн. Maschel "краватка з поперечною петлею"), *обча́с* "каблук, підбор" (нвн. Absatz "тс"), *па́нтлики* "вузькі стрічки на капелюсі" (нвн. Bändel "стрічечка, крисаня"), *фарту́х (хварту́х, кварту́х)* "1. Будь-яка спідниця; 2. Спідниця з білого домотканого полотна, яку одягали під запаску; 3. Весільна спідниця з білого полотна" (свн. vortuch "фартух"), *шаль* "шарф, шаль" (нвн. Schal "тс"), *шорц* "вид спідниці" (свн. schurz "фартух"), *шпе́нцер* "куртка" (нвн. Spenzer "коротка, вузька куртка").

Стельмаство (10): *ди́шель* "дишло" (свн. dihsel "тс"), *драб* (*драбина*) "1. Драбина; 2. Драбина у возі" (свн., снн. trappe "драбина"), *літеркі* "полудрабки" (нвн. Leiter "драбина"), *лю́шня* "частина воза, люшня" (рнвн. liuhse "тс"), *льо́ник* "шпонка на кінці осі, щоб колесо не злітало" (свн. lon, lun(e), lan "заколесник"), *регіль* "основна дерев'яна частина плуга" (снн. regel "поперечна жердина" чи свн. rigel "дерев'яна переклада; поперечка"; нвн. Riegel "засув"); *фі́ра (фу́ра, фе́ра)* "віз, підвода" (свн. vuore, нвн. Fuhre), *фо́рналь* "зачіпка на кінці дишля, наконечник" (нвн. Vornagel "тс"), *шпи́ця (шпе́ця, спи́ця, шпри́ха, спри́ха)* "деталь у колесі, закріплена одним кінцем в ободі, другим – у маточині, спиця" (рнвн. spreiche "спиця", споріднене з spitz "гострий"), *штильва́га (вага)* "поперечний брус, що з'єднує сільськогосподарське знаряддя з упряжкою" (нвн. Stellwage "тс").

Кравецтво, шевство, суконництво, гарбарство, ткацтво (11): *бі́нда* "стрічка" (нвн. Binde "тс"), *дрі́т (дроте́)* "дріт, шевська нитка", *дротува́ти* "латати постолі шнурком (свн. drāt, сілезький діалект drot "дріт"; нвн. drahten "скріплювати дротом)", *за́мша* "замша" (нвн. Sämisch(leder) "тс"), *кафа́р* "товкач, яким у ступах б'ють сукно (нвн. Keffer (Käpfer) "голова" бруса)", *кльо́п* "пучок прядива" (свн. klobe, klube "розколота частина дерева; лещата; пута"), *лі́ци* "шкіряні віжки" (свн. leitse, lêtse "тс"), *ля́да* "рухома рама у ткацькому верстаті, що збиває полотно" (нвн. (Web)lade

"рухома рама у ткацькому верстаті, що збиває полотно"), *облясовати* "облямувати" (свн. lassen "залишати"), *рантух* "1. Полотно на підочіпку; 2. Фабричне полотно; 3. Сувій домашнього полотна" (нвн. Randtuch "край сукна"), *шпүлер* "металевий стержень з маховиком для намотування ниток на цівку" (нвн. Spuler "прилад для намотування ниток").

Речі домашнього вжитку (11): *бамбёт* (*бамбётель, бамбётиль, бамбётля, бамбётлі*) "дерев'яний розсувний тапчан" (нвн. Bankbett "меблі, які розсуваються для спання і складаються для сидіння" або ідиш bankbettel "тс"), *блішка* "бляшана форма, у якій печуть булки" (нвн. (Back) blech "бляшаний лист для випічки"), *бляхар* "1. Бляшаний посуд; 2. Полиця у плузі (свн. blech "бляха, плита"), *братура* (*брагрура, брадрура, братура, брендура, брадура*) "духовка" (нвн. Bratöhre "духовка"), *дзітар* "годинник" (нвн. діал. Seiger "пісковий, водяний, настінний годинник"), *кранц* "косинець на кухонній плиті" (свн. kranz "вінок; предмет, частина предмета у формі вінка"), *рінка* "невисока каструля" (свн. гіпе "неглибока каструля, сотейник"), *рура* "духовка" (півд.-нім., австр. Rohr "духовка"), *рушта* "решітка (під кухонною плитою)" (нвн. Rost "решітка"), *фляца* "пляшка" (свн. vlasche, vlesche), *шүбер* (*шүбрик*) "металева засувка, щоб перекривати димохід (австр. Schuber "блокуючий пристрій, механізм; заслінка, засувка").

Слюсарство (9): *майзель* "зубило, долото" (свн. meißel), *мүтергáмер* "прилад, яким вибивають дірки у гайках" (нвн. Mutterhammer "молот, яким ковалі пробивають дірки у гайках"), *нүтра* "гайка", *нутёрка* "гайка на осі воза" (Mutter "гайка"), *опцьонгі* "обценьки" (нвн. Hebzange), *рішпель* (*рішпіль*) "металевий пильник, який використовується для обробки м'якого металу" (нвн. Raspel "напильник для грубої роботи"), *рурки* "щипці, кліщі, якими тримають зубило" (нвн. Rohr "труба"), *сьлюсарка* "ремесло слюсаря" (від слюсар, що з гессенського діалекту slusser), *шріба* "1. Гайка; 2. Гвинт, шуруп (свн. schrübe "гвинт"), *шрубтак* "слюсарний прилад, яким затискають деталь для її обробки, лещата" (нвн. Schraubstock "лещата").

Характеристика людей (8): *бенькарт* (*букартя, бұкарт*) "позашлюбна дитина, байстрюк" (свн. banchart "позашлюбна дитина"; нвн. Bankert), *гáдра* "сварлива жінка" (нвн. Nader "сварка"), *гүнцовост* "негідник, мерзотник, пройдисвіт" (нвн. Hundsfott "тс"), *муц* "гладка, мала, але сильна людина", *муцик*

"залицяльник" (баварський діалект Mutz "кішка, кицька; (перен.) кицюня, любонька, голубонька"), *фраєрочка* "дівчина" (нвн. Freier "наречений, жених"), *фрөйд(р)а* (*фрөйда*) "повія" (нвн. Freudenmädchen "тс"), *шальма* "шелма" (нвн. Schelm "тс"), *швагер* (*швагро*) "чоловік сестри" (нвн. Schwager "чоловік сестри").

Бондарство (6): *бочка* "1. Бочка; 2. 20 літрів (міра)" (двн. bottaha "бочка"), *боднар(ь)* "бондар" (гессенський діалект bodener "тс"), *станва* (*станоця*) "бочка для капусти", *станов* "велика, внизу ширша, вгорі вужча бочка для капусти, виготовлена з рівних клепок" (свн. stanne, stande "бочка"), *шафлик* "цебер", *шафля* "дерев'яне цебро з накривкою для яець" (свн. schaffel "міра збіжжя" чи свн. schaf "цебро").

Фауна (6): *валашойник* "кастрований кінь, мерин" (австр. Wallach "кастрований кінь"), *марга* (*мерга*) "велика рогата худоба", *мероха* "кобила", *мерха* "1. Шкапа; 2. Падло" (свн. marc(h) "кінь", свн. merhe "кобила"), *тирöля* "корова червоної масті" (похідне утворення від назви австрійської провінції Tirol), *шімель* "кличка коня" (нвн. Schimmel "білий (сивий) кінь").

Кулінарія (2): *шінка* "окорок, шинка" (свн. schinke "шинка"), *штрүдель* (*стрүцля*, *стрүцень*) "плетена булка" (півд.-нім., австр. Strudel "рулет із листкового, дріжджового чи прісного тіста з солодкою, фруктовою, м'ясною чи овочевою начинкою").

Ознаки та дії (27). Багато дієслів уже віднесено до попередніх груп лексики, що пов'язані з різними галузями ремісництва, сільським господарством, торгівлею тощо. До групи "Ознаки та дії" зараховуємо ті дієслова, що не є фаховою лексикою, а характеризують відносини між людьми, їхній побут, проведення вільного часу та роботу вдома: *варовати* (*варувати*) "стерегти, пильнувати, оберігати" (рнвн. wahren "зберігати, берегти, охороняти"), *вінчовати*, (*вінчувати*, *віншувати*) "вітати, бажати, складати побажання (на Різдво, Богоявлення, Новий Рік) (рнвн. wünschen "бажати"), *люгати* "1. Говорити правду в очі; 2. Ганьбити" (можливо свн. liugen "брехати" або свн. lügen "дивитись"), *райзувати* "подорожувати" (нвн. reisen), *шлякувати* "проклинати, клясти(ся)" (der Schlag soll dich treffen! (прокляття), *шпанувати* "1. Натягувати; 2. Стежити" (нвн. spannen "натягувати; напружувати; підстерігати, чекати з нетерпінням"), *шпарувати* "заощаджувати, економити" (нвн. sparen "тс") та ін. Засвідчені у бойківському говорі прикметники, які не увійшли до попередніх

груп фахової лексики, характеризують внутрішні якості людини: *варт* "вартий чогось" (нвн. wert "тс"), *ритєрний* "справедливий" (нвн. Ritter "лицар"). Через прислівники виражені такі якісні ознаки: *лѳзом* "вільно, легко" свн. lōs "незакріплений, слабкий; вільний"), *фурт* "постійно, увесь час, раз у раз" (нвн. fort und fort "безперечно"; або з fortwährend "тс").

Інша лексика (15): *гáран* "нагайка" (herab! "вниз, додолу! (команда собакам для відгону від здобичі)", *кавáлець* "кусок, шматок" (свн. kavel(e) "кругла дерев'яна паличка для жеребкування; доля, витягнений при жеребкуванні пай"), *кац* (*катс*) "вигук, яким відганяють котів" (нвн. Katz(e) "кішка"), *тáшка* "1. Шкіряна торба через плече; 2. Ручна торба пастуха (нвн. Tasche "сумка; торба" також двн. tasca "тс"), *ши́фа* "пароплав" (нвн. Schiff), *шнѳрок* (*снѳрок*) 1. Вузька стрічка; 2. Шнурок; 3. Шпагат; 4. Облямівка "шнурок, який використовується для оздоблення одягу" (свн. snûg, snuog "шнур, мотузка, канат; стрічка; лінія; висок") та ін.

Звичайно, цей поділ є дещо умовним через те, що частина лексики є багатозначною або ж має універсальний семантичний характер і може подаватись у різних групах слів, наприклад *вáлець* "каток" і *вáлець* "вальс" Безперечно, запропонований перелік лексичних запозичень з німецької мови (чи через неї) не є повним реєстром германізмів, оскільки: 1) не всі германізми вдалося зафіксувати у словниках діалектної лексики чи переліках запозичень одного або кількох говорів; 2) не до всіх занотованих явних германізмів вдається одразу віднайти німецьке джерело запозичення.

Значна частина запозиченої лексики, що побутує у бойківському говорі, поширилася сюди через німецьку мову. У зазначеній публікації таких слів – 95: *алярмѳво* "екстрено, негайно, дуже швидко, поспішно" (нвн. Alarm "тривога, сигнал тривоги", що з лат. arma "(мн.) зброї", *бѳтля* (*бѳтея*) "бутель" (нвн. Buttel "пляшка з алкоголем", що з лат. but(t)icula "пляшка, глечик"), *бѳкса* (*бѳкша*) "1. Втулка у колесі воза; 2. Залізний обруч у млиновому жорні" (нвн. Buchse "втулка", що з гр. бухіс "скринька, коробка з бука"), *віїтївство* "війтування" (свн. воїт, vog(e)t "наглядач, правитель", що з лат. (ad)vocātus "судовий оборонець, захисник"), *грош* "гріш" (двн. grosch(e), що з лат. grossus (dēnārius) "товстий (динар)"), *гáра* (*гáра*) "віз для перевезення снопів (нвн. Кагте, що з лат. capus "віз"), *єрха* "тонко виправлена шкіра" (свн. іт(с)h, ерех, що з лат. (h)ircus "козел"), *кавáлірь* "наречений" (нвн. Cavalier "вершник", що з лат. caballārius "тс"), *камáзѳля* (*камáзѳлька*)

"1. Жіночий жилет; 2. Верхній чоловічий одяг без рукавів (нвн. Kamisol "камзол", що з лат. *camisia* "сорочка, яку носили солдати і каплани"), *катр'ан* "запаска" (нвн. Kattun "ситець", що з араб. *qutun* "бавовна"), *конірувати когось* (*конерувати кимось*) "1. Знущатись з когось, збиткуватися; 2. Мучити когось роботою, докучати" (нвн. *kujonieren* "негідно поводитись, придиратись", що з фр. *coujoigner* "називати боягуза"), *кофель* "посуд для міряння зерна", *кофля* "черпак, ополоник" (нвн. *kuff(f)el* "посудина для пиття, кухоль", що з лат. *cūra* "бочка"), *крепірувати* "мучитися, бідувати" (нвн. *krepiere* "здохнути", що з лат. *sperāre* "гриміти, тріщати, клацати"), *куфа* "1. Посуд на 100 літрів; 2. Кухоль" (свн. *kuofe* "чан, діжка, цебер"; нвн. *Kufe* "чан, бочка; міра об'єму рідких та сипучих тіл різної величини", що з лат. *cura* "чан"), *куфєрок* "чемодан із дошок або фанери (нвн. *Kuffer(t)* 16 ст. "ящик, скриня", що з лат. *sophinus* "плетений кошик з вербових гілочок"), *ліфрати* (нвн. *liefern* "постачати", що з фр. *livrer* "пересилати", а це з лат. *liberāre* "звільняти"), *маглювати* (*маглювати*) "качати білизну" (нвн. *mangeln* "качати білизну", що з гр. *mánganon*), *мантель* "шинель" (нвн. *Mantel* "тс", що з лат. *mantellum* "покрив"), *пас* "паспорт" (нвн. *Pass* "тс", що з фр. *passerport*), *пінязь* "гроші (1/2 грейцара)" (двн. *penning* "франкський срібний динар", що з лат. *pondus* "ваговий римський фунт; вага; гиря"), *планк'ач* (*пленк'ач*) "широка сокира для тесання колод" (свн. *planke* "товста дошка; загорожа", що з гр. *phálanx* "товста дошка"), *путня* "дерев'яний посуд для води, відро" (двн. *butin(n)a*, *rutina*, бавар. *putten* "діжка, чан", що з гр. *putínē*, *butínē*), *ролька* "котушка" (нвн. *Rolle* "тс", що з лат. *rota* "колесо, диск"), *таріп* (*тарель*, *тариль*, *таріль*) "тарілка" (свн. *talier*, що з іт. *tagliere* "дошка для різання м'яса", а це з лат. *taliāre* "різати"), *файний* "1. Гарний; 2. Хороший" (нвн. *fein* "тонкий, витончений; хороший; знатний", що з лат. *finis* "кінець, межа"), *фандлик* "сковорідка" (нвн. *Pfanne* "тс", що з гр. *patánē* "миска"), *шпикляр(ь)* (*шпикляр*, *шпикір*, *шпільір*, *шпільєр*, *шпільяр*) "комора, амбар" (свн. *spīcher* "зерносковище", що з лат. *spīca* "колосок") та ін.

В іншій нашій публікації на основі опитувань студентів та їхніх прабатьків здійснено соціолінгвістичне дослідження [Lopuschanskyj, Ryts 2012]. Нас цікавило питання: скільки і які німецькі лексичні запозичення є відомими міській і сільській молоді бойківського регіону. З цією метою проведено опитування 62 студентів факультету романо-германської філології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка у віці 18-22 років, а

також їхніх 14 прабабків у віці 70-97 років. До сільської молоді зараховано 37 осіб, що народилися і виросли у селах. Сюди частково зараховано молодь, що проживає у містах, але має постійні контакти зі своїми (пра)бабками на селі. До міської молоді віднесено 25 осіб, що народилися і виросли у бойківських містах. Друга мета – порівняння отриманих результатів із словником бойківських говірок М. Онишкевича, оскільки укладений для соціолінгвістичного опитування перелік слів ґрунтувався не на цій праці, а на власних спостереженнях. Укладено два списки слів: 1) слова німецького походження – 185; 2) слова, що поширилися у бойківський говір через німецьку мову – 41.

Отже, із 186 слів німецького походження міській молоді відомі 66 слів, сільській – 103, їхнім прабабкам усі 186. З'ясовано, що у словнику М. Онишкевича не засвідчене 81 німецьке запозичення, що було відомим опитаним особам: *аусвайс*, *байц*, *байцувати*, *бритванка*, *бурміст(е)р*, *буцигарня*, *варстат*, *васервага*, *вербувати*, *вербунок*, *гайцувати*, *гельма*, *гендлювати*, *гешэфт*, *гіциль*, *гринадля*, *дратва*, *керат (кірат)*, *кольба*, *клямбрувати*, *клямка*, *кнайпа*, *кріси*, *ладувати*, *ладунок*, *лантух*, *манка (наробіти манки)*, *машінгвер*, *мельдувати*, *мельдунок*, *муштук*, *ніт*, *нітувати*, *обершт*, *на пас блін (фаст блінд)*, *поташ*, *пляцкарта*, *пляцок*, *пмпна "насос"*, *рура (рурка)*, *райцувати*, *ратунок*, *рихт (не мати рихту, що тобі не рихт?)*, *смалець*, *сторцом*, *сторцувати*, *течка*, *трагати*, *тран*, *трафити*, *фельцувати*, *фердунклі*, *фертик*, *фірманити*, *фіранка*, *фраєр*, *цімерман*, *цалівка*, *цінгіль*, *цінтій*, *шанець*, *шляфрочок*, *шутер*, *шутрувати*, *шалівка*, *шахер-махер*, *швагрова*, *шварц (чорний як шварц)*, *шельма*, *шкварок*, *шльондра*, *шлюс*, *шмайсер*, *шмельц*, *шмір*, *шмірувати*, *шпрайц (шпрайцувати, давати шпрайцу)*, *штáба*, *штáм(а)*, *шурувати "дуже сильно терти, мити"*, *шурувати (шуруй звідси!)"забиратися геть"*.

До частини лексики, задокументованої у "Словнику бойківських говірок", зафіксовано інші паралельні варіантні назви. Так, М. Онишкевич подає лексему *вінчувати*, а наше опитування засвідчило також форму *вінчувати*, інші лексеми мають такі варіанти: *вóрчик*, *уóрчик* і *óрчик*; *у́рльоп* – *вурльоп*; *гиндляр*, *гандл'ар* – *гендляр*; *гінзла* – *гільза*; *обчас* – *обцас*; *опц'онгі* – *опц'онги*; *ратова́ти* – *ратува́ти*; *совтис* – *шóвтис*; *фанва* – *фа́ма*; *ші́фля* – *шу́фля*.

Інша частина слів отримує додаткові семи. Так, *гáдра* не лише "шельма", як нотує М. Онишкевич, але й "зла, сварлива жінка"; *драб* "ледащо, жебрак" але й "негідник"; *ка́мфотер* "1. Денщик; 2. Гицель" також "солдат, який доглядав хворих"; *клец* "колода", *клéцок* "колодка" також "брус", "брусок", *ля́да* "1. Прилавок; 2. Дрючки для погрузки грубого дерева на віз; 3. Скриня для зерна" також "частина ткацького верстату"; *раф* "1. Обруч колеса; 2) широкий обруч на краю колодки колеса" також "шина"; *рихтува́ти* "готувати" також "готувати їжу"; *сьніт* "1. Надгнила колода; 2. В'язка дров" також "1. Різання; 2. Переріз; 3. Відрізок колоди"; *трам* "1. Підвалина; 2. Колода" також *тра́м(а)* "дуже довга і тонка колода"; *футрі́на* "скринька з дощок для вікон" також "рама для вікна або дверей"; *фі́рман* "1. Візник; 2. Деталь воза – частина окуття на кінці дишля" також "іздовий"; *ця́мбрі́на* "цямрина", *ця́мрі́на* "дерев'яна будівля над колодязем"; *шо́па* "приміщення для сільськогосподарського реманенту, сарай, повітка" також "покрівля для захисту дров від дощу"; *шпи́ц* "1. Шпиль; 2. Гострий шип підкови; 3. Гостре закінчення предмета" також "передня частина взуття, носок".

Із 40 слів, що поширилися у бойківський говір з третіх мов через німецьку, міській молоді знайоме 21 слово, сільській – 31, їхнім прабатькам – усі 40. Незасвідченими у словнику бойківських говірок є 15 слів (*ба́йнет, заката́рений, золова́ти, кант, капу́т, крава́тка, кре́денс, куйо́н, по́мна* "пишність", *та́ца, фа́йний, фесті́ни, чу́ляда, шпа́церува́ти, итуба́к*). Також до вже засвідчених раніше слів "словником бойківських говірок" засвідчено інші паралельні варіантні назви: *тонт* до *го́нт(а), зу́пка (жу́пка)* до *жу́па* і *ка́тер* до *ка́тар*. Ще одне слово розширює семантику – *ко́рба*, яке М. Онишкевич занотував із значенням "нагін дерева на машину, вагон" отримує сему "вал з ручкою (січкаря, колодязь)".

Згідно нашого дослідження, відомими усім віковим групам респондентів і відповідно найбільш поширеними у селах та містах Бойківщини є 65 німецьких слів: *бамбе́тель, брадру́ра, бритва́нка, вінкель, варста́т, васерва́га, вінчува́ти, вурльоп, гайчува́ти, га́нок, гвалт!, гвалтува́ти, ге́ндель, гендля́р, гендлюва́ти, гешéфт, гля́нцапі́р, гля́нцува́ти, гринáдля, ді́шиль, замельдува́ти, замельдува́тися, кля́мка, коц, кри́си, ла́та, ладува́ти, ладу́нок, ланту́х, обца́с, по́таш, пу́цер, пля́цкарта, пля́цок, пу́цува́ти, ру́ра*

(рурка), райзувати, ратувати, ратунок, рінка, рихтувати, смалець, стодола, струцель, тэчка, трагати, трафити, фіра, фірман, фіранка, фраєр, цвек, шопна, шутер, шутрувати, шуфляда, швагер, швагрова, шельма, шкварок, шльондра, шмір, шмірувати, шпүүлка, шпріха.

Також усім віковим групам знайомі такі слова (21), що поширилися у бойківський говір за посередництва німецької мови: жобнівр, закатарений, зупка (жупка), кавалер, кант, капут, катер, келішок (килішок), краватка, лямпа, мармуляда, пасти, пасувати, поліція, помпа "насос", таріль, таца, файний, фіртка, чикуляда, шпацерувати.

З іншого боку, відомими лише найстаршому поколінню і відповідно на межі зникнення є 73 слова німецького походження: аусвайс, байц, байцувати, бункарт, бурміст(е)р, варуватися, варцаб, (в)орчик, твер, твинт, гебанок, гельма, гіциль, гіцкатися, грагарь, дубельтівка, камфотер, керат (кірат), кольба, кібель (тібель), клец (клэцок), клямбра, клямбрувати, лігарь, лійбик, майзель, манка (наробити манки), машинтвєр, морг, муштук, ніпати, ніт, нітувати, обершт, опцьонги, на пас блін (фаст блінд), полумацьк, рашпель, райц, райцувати, раф, рихт (мати рихт, не мати рихту, що тобі не рихт?), ринь, совтис, становця, сторцувати, сьніт, трам(а), тран, траф'ятися, триб, фама, фельцувати, фердунклі, філюнок, фольга, фольгувати, футріна, цімерман, цалівка, цаль, цінгіль, цинтой, ціха, цурик, цямбріна, шанець, шляфрочок, шалівка, шалювати, шахер-махер, шмайсер, шмельц. Та сама ситуація із такими запозиченнями, вигоди яких не у німецькій мові: аграфка, бучка, гонт, камізелька, ковнівр, конірувати (кимось, когось), куйон, помпа "пишність", т(р)инькувати, цимпіна.

Миській молоді незнайомими є такі запозичення, що на слуху є у їхніх сільських ровесників (37): блят, бляха, валець, вербувати, вербунок, гадра, гальба, гібель, гіблювати, гільза, грис, дека, дзігар (дзігарок), драб, дратва, кнайпа, люфа, люфт, ляда, мельдувати, мельдунок, опцьонги, паішак, райтки, розталювати, сторцом, фертик, фільварок, фірманити, цельта, шуфля, шварц (чорний як шварц), шіна "рейка", шлюс, шлюфка, шпіц, шурувати. Також невідомими їм є 10 запозичених через німецьку мову слів: акурат, байнет, золя, золувати, корба, креденс, файка, фестіни, штахета, штубак.

Отже, бойківський говір протягом століть інтегрував значний обсяг німецькомовних лексичних одиниць, що охоплюють різноманітні галузі ремесел, сільське господарство, суспільно-політичні явища, побут та ін. Їхню точну кількість ще не встановлено, але на основі аналізу словника М. Онишкевича та власного соціолінгвістичного дослідження можемо стверджувати, що слів німецького походження тут не менше 399, а слів, що поширилися через німецьку мову – не менше 110. Ці дані є умовними ще й тому, що навіть у словнику М. Онишкевича є явні запозичення з німецької мови до яких на цьому етапі не відшукано німецького джерела. Тому особливої уваги та досліджень заслуговує бойківська фахова лексика (лісосплав, лісорубство, будівництво та інші галузі ремесла) порівняно з німецькою. Окремих студій заслуговує проблема вивчення шляхів поширення німецькомовної лексики в українські говори.

Умовні скорочення

Австр. – австрійське, араб. – арабське, гр. – грецьке, двн. – давньоверхньонімецьке, іт. – італійське, лат. – латинське, нвн. – нововверхньонімецьке, рнвн. – ранне нововверхньонімецьке, свн. – середньовверхньонімецьке, снн. – середньонижньонімецьке, тс – те саме, фр. – французьке.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Лопушанський В.М., Пиц Т.Б.* Німецькомовні лексичні запозичення у південно-західних говорах України. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.М. Лопушанський, Т.Б. Пиц. – Дрогобич : Посвіт, 2011. – 122 с.
2. *Онишкевич М. Й.* Словник бойківських говірок / М.Й. Онишкевич. – К. : Наукова думка, 1984. – Ч. I-II.
3. *Онишкевич М.Й.* Германізми в бойківському діалекті / М.Й. Онишкевич // Іноземна філологія, 1970. – Вип. 21. – С. 38–45.
4. *Пиц Т.Б.* Східнонімецькі назви ремісників та їхнє поширення у польській, білоруській і українській мовах XIV–XVII ст. : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 : Ін-т мовознавства НАН України / Пиц Тарас Богданович. – Л., 2008. – 205 с.
5. *Lopuschanskyj W., Pyts T.* Deutsche lexikalische Entlehnungen im Wojkischen / W. Lopuschanskyj, T. Pyts // Транскультурні студії австрійсько-українських літературних, культурних та мовних контактів. – Т. 1. – Дрогобич : Посвіт, 2012. – С. 38–54.

Стаття надійшла до редакції 19.04.13.

Лопушанский В.М., к.психол.н., доц.,

Пиц Т.Б., к.филол.н., доц.,

Государственный педагогический университет имени И.Франко

**ГЕРМАНСКИЕ ЛЕКСИЧЕСКИЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ В
БОЙКОВСКОМ ГОВОРЕ: КОЛИЧЕСТВЕННЫЙ,
ТЕМАТИЧЕСКИЙ И СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ
АСПЕКТЫ**

Статья посвящена исследованию немецких лексических единиц в бойковском говоре. Здесь рассматриваются сферы использования немецких заимствований, а также проводится социолингвистическое сравнение между иноязычными словами, известными городской и сельской молодежи а также их прародителям.

Ключевые слова: бойковский говор, заимствование, межъязыковые контакты, диалектология, социолингвистика.

Lopushanskyi V.M., Cand. of Psychol. Sc., Associate Professor

Pyts T.B., Cand. of Philol. Sc., Associate Professor

National Pedagogical University by Ivan Franko

**German lexical borrowings in Boikian dialect:
quantitative, thematic and sociolinguistic aspects**

The paper deals with the German lexical units within the Boikian dialect. The authors analyze the spheres of German lexical borrowings usage as well as conducts a sociolinguistic comparison with other words of foreign origin, known to urban and village young people and their ancestors.

Keywords: the dialect of Boiky, lexical borrowings, inter-language contacts, dialectology, sociolinguistics.

УДК 811.111:81'42'37

Лук'янець Г.Г., асп.,

Київський національний лінгвістичний університет

**ФУНКЦІОНУВАННЯ КОЛОРОНІМІВ У ЗАГОЛОВКАХ
АНГЛОМОВНИХ ІНТЕРНЕТ-НОВИН:
ЛІНГВОРИТОРИЧНИЙ АСПЕКТ**

У статті встановлено, що вибір колоронімів у назвах статей залежить від характеризованих об'єктів, а послідовність уживання кольороназв спрямована на виконання ними репрезентативної й